

การจัดการเชิงความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Collaborative Management between Rajabhat Universities and Local Administrative Organizations

สุรัชย์ พรหมพันธุ์*, ภิญญาภัค อินอารยธาดา**

62/63 ถนนประเสริฐมนูกิจ แขวงจันเข้บัว เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ 10230

Surachai Phromphan and Pinyapak Inaryadhada

62/63 Prasert-Manukit Road, Chorakhe Bua Subdistrict, Lat Phrao District, Bangkok, 10230

Email: dr.p1559@gmail.com, K.PAVORANUN1964@gmail.com

Received: April 17, 2025

Revised: October 10, 2025

Accepted: October 15, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์มิติสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อสะท้อนการบูรณาการความร่วมมือเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 มหาวิทยาลัยราชภัฏในฐานะสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะกลไกการบริหารจัดการในพื้นที่ มีจุดร่วมสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การส่งเสริมเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน มิติสัมพันธ์ครอบคลุม 7 ด้าน ได้แก่ การศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การวิจัยและนวัตกรรม บริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น การจัดการสิ่งแวดล้อม และธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน จากกรณีศึกษาความสำเร็จ พบปัจจัยสำคัญ คือ วิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม ผู้นำที่เข้มแข็ง การบูรณาการความร่วมมือ การประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการพัฒนาศักยภาพชุมชน แนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ, คณะกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

** นักวิจัยอิสระ.

เชิงบูรณาการในอนาคต ประกอบด้วย กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ร่วมกัน การพัฒนาความร่วมมือแบบหุ้นส่วน การจัดตั้งศูนย์ประสานความร่วมมือ และการพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จที่ครอบคลุม การบูรณาการความร่วมมือดังกล่าวจะเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: มหาวิทยาลัยราชภัฏ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, การพัฒนาท้องถิ่น, การจัดการสาธารณะเชิงความร่วมมือ, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This article aims to study and analyze the relationship dimensions between Rajabhat Universities and Local Administrative Organizations in Thailand, reflecting the integrated cooperation for local development in accordance with the royal policy of His Majesty King Maha Vajiralongkorn Phra Vajiraklaochaoyuhua (King Rama X). Rajabhat Universities, as higher education institutions for local development, and Local Administrative Organizations, as local management mechanisms, share five key points: improving people's quality of life, promoting local economy and occupations, conserving and promoting local culture and wisdom, managing natural resources and environment, and encouraging public participation. The relationship dimensions cover seven areas: education and human resource development, research and innovation, academic services and technology transfer, conservation and promotion of arts and culture, local economic development, environmental management, and good governance and public participation. Successful case studies reveal that key success elements include shared vision and goals, strong leadership, integrated collaboration, application of science and technology, and capacity building development. Future approaches for developing integrated relationships consist of establishing joint policies and strategies, developing partnerships, establishing cooperation coordination centers, and developing comprehensive success indicators. Such integrated cooperation will be a key driver for sustainable local development.

Keywords: Rajabhat University, Local Administrative Organization, Local Development, Integrated Cooperation, Community Participation

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศในยุคปัจจุบันไม่อาจดำเนินการโดยภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ¹ ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมีการพัฒนามายาวนานกว่า 100 ปี จากโรงเรียนฝึกหัดครูสู่วิทยาลัยครู วิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่งทั่วประเทศ มีบทบาทสำคัญในการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ที่ทรงมอบหมายให้มหาวิทยาลัยราชภัฏทำหน้าที่เป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ดังพระราชบัญญัติว่า "มหาวิทยาลัยราชภัฏต้องปรับทัศนคติการดำเนินงานทุกระดับ ต้องช่วยกันสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและชาติ"² การผนึกกำลังระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ผ่านการบูรณาการจุดเด่นของทั้งสององค์กร กล่าวคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏมีความเข้มแข็งด้านวิชาการ การวิจัย และนวัตกรรม ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งด้านการปฏิบัติงานในพื้นที่ การมีงบประมาณสนับสนุน และการเข้าถึงประชาชน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์มิติสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่างๆ รวมทั้งค้นหาปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือตลอดจนเสนอแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์เชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การพัฒนาประเทศในยุคปัจจุบันไม่อาจดำเนินการโดยภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ¹ ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยราชภัฏมีการพัฒนามายาวนานกว่า 100 ปี จากโรงเรียนฝึกหัดครูสู่วิทยาลัยครู วิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่งทั่วประเทศ มีบทบาทสำคัญในการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ที่ทรงมอบหมายให้มหาวิทยาลัยราชภัฏทำหน้าที่เป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ดังพระราชบัญญัติ

¹ จรัส สุวรรณมาลา, *การปกครองที่ดีในบริบทไทย: เื่อนไขและกลไกของการพัฒนาประเทศระดับท้องถิ่น* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561), 5-12.

² สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ, *พระราชบัญญัติการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10* (กรุงเทพฯ: สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2562), 8-17.

สำคัญที่ว่า "มหาวิทยาลัยราชภัฏต้องปรับทัศนคติการดำเนินงานทุกระดับ ต้องช่วยกันสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและชาติ"² การผนึกกำลังระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ผ่านการบูรณาการจุดเด่นของทั้งสององค์กร กล่าวคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏมีความเข้มแข็งด้านวิชาการ การวิจัย และนวัตกรรม ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งด้านการปฏิบัติงานในพื้นที่ การมีงบประมาณสนับสนุน และการเข้าถึงประชาชน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์มิติสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่างๆ รวมทั้งค้นหาปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือ ตลอดจนเสนอแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์เชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยมีพันธกิจในการสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ เช่น การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านอาชีพและทักษะชีวิต การให้คำปรึกษาทางวิชาการเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น การสาธิตเทคโนโลยีผ่านแปลงสาธิตและศูนย์เรียนรู้ชุมชน การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ผลิตภัณฑ์ วิจัย บริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีปรัชญา “สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น”³ แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในบทความนี้ได้แก่ แนวคิดทางทฤษฎีที่สำคัญในการศึกษาความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชนประกอบด้วย Triple Helix Model ที่เสนอโดย Etzkowitz และ Leydesdorff⁴ ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษา ภาครัฐ และภาคเอกชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้ สอดคล้องกับแนวคิด University Social Responsibility (USR) ที่ขยายขอบเขตพันธกิจของมหาวิทยาลัยจากการสอนและวิจัยสู่การมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสังคม โดยบูรณาการองค์ความรู้ทางวิชาการเข้ากับการพัฒนาชุมชนตามที่ Vallaëys⁵ ได้เสนอไว้ นอกจากนี้ แนวคิด Community Engagement ตามที่ Beaulieu, Breton และ Brousselle⁶

³ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2560), 84-85.

⁴ Henry Etzkowitz and Loet Leydesdorff, "The dynamics of innovation: from National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of university-industry-government relations," *Research policy* 29, No.2 (February 2000): 109-123.

⁵ François Vallaëys, "University social responsibility: A mature and responsible definition," in *Higher Education in the World 5*, ed. GUNI (Barcelona: GUNI, 2014), 83-96.

⁶ Marianne Beaulieu, Mylaine Breton and Astrid Brousselle, "Conceptualizing 20 years of engaged scholarship: A scoping review," *PLOS ONE* 13, No.2 (February 2018): e0193201.

ได้ศึกษาบทวนยังเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชนในลักษณะของหุ้นส่วน โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ทรัพยากร และประสบการณ์ร่วมกัน ซึ่งแนวคิดทั้งสามนี้ต่างมีเป้าหมายสำคัญในการผลักดันให้มหาวิทยาลัยเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างยั่งยืน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวคิด การกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นหลักการสำคัญในการบริหารงานภาครัฐสมัยใหม่ที่เน้นการถ่ายโอนอำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และทรัพยากรจากรัฐบาลกลางสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น⁷

สำหรับแนวคิด การปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Government) เน้นการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้อำนาจอิสระในการปกครองตนเองภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด โดยมีหลักการสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง (Autonomy) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ความรับผิดชอบต่อประชาชน (Accountability) และความสามารถในการจัดบริการสาธารณะ (Service Delivery)⁸

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับองค์กรท้องถิ่น

บทความนี้ใช้แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับความร่วมมือ 3 ประการ ได้แก่ แนวคิดสำคัญสำหรับการบริหารความร่วมมือระหว่างองค์กรประกอบด้วย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Networking) ตามที่ Keast, Mandell, Brown และ Woolcock⁹ นำเสนอ ซึ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีเป้าหมายร่วมกัน ควบคู่กับแนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) ที่ Cohen และ Uphoff¹⁰ เสนอไว้ โดยให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการ และพัฒนาไปสู่การสร้างความร่วมมือแบบหุ้นส่วน (Partnership) ตามกรอบแนวคิดของ Brinkerhoff¹¹ ที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกว่าการเป็นเพียงเครือข่าย มีการแบ่งปันทรัพยากร ความรับผิดชอบ ความเสี่ยง และผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้ แนวคิดทั้ง

⁷ Dennis A. Rondinelli, John R. Nellis and Shabbir G. Cheema., *Decentralization in developing countries: A review of recent experience* (Washington, D.C.: The World Bank, 1983).

⁸ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, *การปกครองท้องถิ่นไทย: ในความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา* (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2553), 213-235.

⁹ Robyn Keast, Myrna P. Mandell, Kerry Brown and Geoffrey Woolcock, "Network structures: Working differently and changing expectations," *Public Administration Review* 64, No.3 (May 2004): 363-371.

¹⁰ John M. Cohen and Norman T. Uphoff, "Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity," *World Development* 8, No.3 (March 1980): 213-235.

¹¹ Jennifer M. Brinkerhoff, "Government-nonprofit partnership: A defining framework," *Public Administration and Development* 22, No.1 (March 2002): 19-30.

สามประการมีความเชื่อมโยงและเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในและต่างประเทศพบปัจจัยความสำเร็จของความร่วมมือ ได้แก่ วิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ กลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การสื่อสารที่ดี และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยในประเทศไทย เช่น วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ¹² พบว่ารูปแบบความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพควรเป็นแบบหุ้นส่วนที่บูรณาการทุกมิติ ส่วนคัมภีรานนท์ และคณะ¹³ พบว่าความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ มีปัญหาอุปสรรคสำคัญด้านทรัพยากรและกระบวนการบริหารจัดการ รองลงมาคือด้านวัฒนธรรมองค์การและความสัมพันธ์ระหว่างองค์การ รวมถึงด้านโครงสร้างและกลไกการทำงานประสานงาน ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

งานวิจัยต่างประเทศ เช่น Holland และ Gelmon¹⁴ เน้นความเท่าเทียมและการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ส่วน Trencher และคณะ¹⁵ พบว่ามหาวิทยาลัยเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยบูรณาการความรู้สู่การวิจัยกับท้องถิ่น

3. บริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน

3.1 พันธกิจและบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาวิทยาลัยราชภัฏได้รับการสถาปนาจากสถาบันการศึกษาที่มีความเก่าแก่ โดยได้รับการพระราชทานนาม "ราชภัฏ" เมื่อ พ.ศ. 2535 และต่อมาได้รับการยกระดับเป็นมหาวิทยาลัยตาม พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ปัจจุบันเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏมีจำนวน 38 สถาบันทั่วประเทศ

¹² วสันต์ เหลืองประภัสร์, ประสิทธิ์ เชื้อไทย และสุรัชย์ โชติรัตน์, *การศึกษาและรวบรวมตัวอย่างการบริหารจัดการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ เอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชน*, (รายงานการวิจัย), กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2557.

¹³ ศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์ และอัญญา ณ ระนอง, "ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนใต้," 2563, <https://journal.oas.psu.ac.th/index.php/asj/article/view/1548>, สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565.

¹⁴ Marie Sandy and Barbara A. Holland, "Different Worlds and Common Ground: Community Partner Perspectives on Campus-Community Partnerships," *Michigan Journal of Community Service Learning* 13, No.1 (November 2006): 30-43.

¹⁵ Gregory Trencher et al. "Beyond the third mission: Exploring the emerging university function of co-creation for sustainability," *Science and Public Policy* 41, No.2 (April 2014): 151-179, <https://doi.org/10.1093/scipol/sct044>, accessed June 15, 2018.

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ได้พระราชทานพระราโชบาย ด้านการศึกษาแก่มหาวิทยาลัยราชภัฏ ทำให้มีการกำหนดยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อ การพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์: (1) การพัฒนา ท้องถิ่น (2) การผลิตและพัฒนาครู (3) การยกระดับคุณภาพการศึกษา และ (4) การพัฒนา ระบบบริหารจัดการ

3.2 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจการ ปกครอง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 250 ปัจจุบัน ประเทศไทยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 7,850 แห่ง แบ่งเป็น 5 รูปแบบ: องค์การบริหารส่วน จังหวัด (76 แห่ง) เทศบาล (2,472 แห่ง) องค์การบริหารส่วนตำบล (5,300 แห่ง) กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอน การกระจายอำนาจฯ พ.ศ. 2542 ครอบคลุมภารกิจหลากหลาย เช่น การจัดทำแผนพัฒนา ท้องถิ่น การส่งเสริมการลงทุนและอาชีพ การศึกษา สาธารณสุข พัฒนาคุณภาพชีวิต บำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรม จัดการสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การ กระจายอำนาจนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการตัดสินใจและ บริหารจัดการตามความต้องการและสภาพปัญหาเฉพาะของแต่ละพื้นที่ โดยประชาชนใน ท้องถิ่นสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งยังเป็น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและส่งเสริมประชาธิปไตยในระดับฐานราก ซึ่งจะส่งผลให้การ พัฒนาท้องถิ่นเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของประชาชนใน พื้นที่นั้นๆ

3.3 จุดร่วมและจุดต่างในภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏและองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจุดร่วมที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏมุ่งวิจัยและพัฒนา องค์ความรู้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการ จัดบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม
2. การส่งเสริมเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏมีบทบาทใน การถ่ายทอดเทคโนโลยีและพัฒนาทักษะอาชีพ ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุน งบประมาณและโครงสร้างพื้นฐาน
3. การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทำหน้าที่วิจัย รวบรวม และต่อยอดภูมิปัญญา ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุน กิจกรรมและงบประมาณ

4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏให้องค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่

5. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏวิจัยและพัฒนาเทคนิควิธีการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างกลไกและช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

4. มิติความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.1 มิติด้านการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมีบทบาทสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ความร่วมมือในมิตินี้ครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตรร่วม การส่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์ การเชิญผู้บริหารและบุคลากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอาจารย์พิเศษ รวมถึงการจัดฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.2 มิติด้านการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมีบทบาทในการดำเนินงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based Research) ที่ตอบโจทย์ปัญหาและความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ความร่วมมือมีหลายรูปแบบ ทั้งการร่วมกำหนดโจทย์วิจัย การร่วมสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร การร่วมดำเนินการวิจัย และการร่วมนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการท้องถิ่นและการวิจัยเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

4.3 มิติด้านการบริการวิชาการและการถ่ายทอดเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมีบทบาทในการให้คำปรึกษาด้านวิชาการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การถ่ายทอดเทคโนโลยีและองค์ความรู้สู่ชุมชน และการพัฒนาศูนย์บริการวิชาการร่วม (Joint Academic Service Center) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้บริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชนและท้องถิ่น โดยบูรณาการทรัพยากรและความเชี่ยวชาญจากทั้งสองฝ่าย มิตินี้ถือเป็นการเชื่อมโยงองค์ความรู้จากมหาวิทยาลัยสู่การปฏิบัติในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีตัวอย่างโครงการและกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ โครงการศูนย์บริการวิชาการเคลื่อนที่ เพื่อให้บริการคำปรึกษาทางวิชาการแก่ชุมชนห่างไกล โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ ผ่านแปลงสาธิตและการฝึกอบรมเกษตรกร โครงการพัฒนาแอปพลิเคชันดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการท้องถิ่น สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงการศูนย์ฝึกอบรมทักษะอาชีพชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพประชาชนในท้องถิ่น และโครงการให้คำปรึกษาการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยนักวิชาการจากมหาวิทยาลัย

4.4 มิติด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ความร่วมมือในมิตินี้ครอบคลุมสามด้านหลัก ได้แก่ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน การพัฒนาฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสนับสนุนด้านวิชาการและการวิจัย ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนด้านงบประมาณ การประสานงานกับชุมชน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ตัวอย่างโครงการและกิจกรรมที่สำคัญ เช่น โครงการพิพิธภัณฑ์ชุมชน ที่รวบรวมและจัดแสดงวัตถุโบราณ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้าน การจัดงานเทศกาลประจำท้องถิ่น ที่อนุรักษ์ประเพณีและสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โครงการฝึกอบรมศิลปกรรมพื้นบ้าน เช่น การทอผ้า การจักสาน การแกะสลัก และการประดิษฐ์เครื่องปั้นดินเผา การจัดทำแผนที่วัฒนธรรม และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โครงการสำรวจและบันทึกภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้าน การจัดการแข่งขันและการแสดงศิลปวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับท้องถิ่น

4.5 มิติด้านความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น

ความร่วมมือในมิตินี้ครอบคลุมสามด้านหลัก ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน One Tambon One Product (OTOP) การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับท้องถิ่น (Local Creative Economy) โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏมีบทบาทสนับสนุนด้านวิชาการและการวิจัย ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนด้านงบประมาณและการประสานงานกับชุมชนและภาคเอกชน

4.6 มิติด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ความร่วมมือในมิตินี้ครอบคลุมสามด้านหลัก ได้แก่ การจัดการขยะและของเสีย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งน้ำ และการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับท้องถิ่น โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏมีบทบาทสนับสนุนด้านวิชาการและการวิจัย ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนด้านงบประมาณและการบริหารจัดการ

4.7 มิติด้านธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความร่วมมือในมิตินี้ครอบคลุมสามด้านหลัก ได้แก่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น การพัฒนาระบบธรรมาภิบาลและความโปร่งใส และการพัฒนากลไกการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยความร่วมมือเหล่านี้ช่วยให้การบริหารจัดการท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

5. กรณีศึกษาความสำเร็จของความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบูรณาการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาท้องถิ่นได้ก่อให้เกิดความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและประสิทธิภาพของความร่วมมือดังกล่าวในการแก้ไขปัญหาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การศึกษากรณีความสำเร็จเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาต่อยอดความร่วมมือให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

5.1 โครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านห้วยหินลาด

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ได้ดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านห้วยหินลาด โดยมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน¹⁶ โครงการนี้ดำเนินการตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 โดยบูรณาการพันธกิจของมหาวิทยาลัยทั้ง 4 ด้าน (การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม) เข้ากับการพัฒนาชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

กิจกรรมสำคัญประกอบด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค ผ่านระบบประปาภูเขาและการขุดสระน้ำในไร่นา การพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ ผ่านการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสานและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่านการปลูกป่าชุมชน การทำฝายชะลอน้ำ และการจัดการขยะ และการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชนเผ่า ผ่านการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชนเผ่า¹⁷

รูปแบบการดำเนินงานเป็นการบูรณาการความร่วมมือแบบหุ้นส่วน (Partnership) โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่สนับสนุนด้านวิชาการและการวิจัย ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึงสนับสนุนด้านงบประมาณ การประสานงาน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น ได้แก่ ชุมชนบ้านห้วยหินลาด ได้รับการยกระดับเป็นชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงาน ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง และมีการขยายผลความสำเร็จไปสู่ชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง¹⁸

¹⁶ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *ถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง* (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563), 25.

¹⁷ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, *รายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง บ้านห้วยหินลาด ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย* (เชียงราย: สถาบันความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและอาเซียน, 2563), 45.

¹⁸ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, *รายงานผลการดำเนินงานยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปี 2564* (กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564), 35.

5.2 โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสมุนไพรท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลท้องเตี้ย อำเภอฟุ่ใหญ่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ดำเนินโครงการพัฒนาเครื่องดื่มสมุนไพรจากกลุ่มสมุนไพรท้องถิ่น โดยมุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่น และส่งเสริมวิสาหกิจให้มีศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาชุมชนด้วยนวัตกรรมท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาขีดความสามารถและความงาม พัฒนาความรู้และเทคโนโลยีในการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์¹⁹

มีการบูรณาการความร่วมมือจากหลายคณะในมหาวิทยาลัย รวมทั้งหน่วยงานภายนอก ขั้นตอนสำคัญในการดำเนินโครงการ ได้แก่ การศึกษาวิจัยสมุนไพรท้องถิ่นในพื้นที่ครอบคลุมชนิด สรรพคุณ และศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสมุนไพรท้องถิ่น โดยประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สบู่ แชมพู ครีมนวด ผิว ยาหม่อง ชาสมุนไพร) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า "สมุนไพรท่าทองใหม่" ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่น การพัฒนาระบบการผลิตที่ได้มาตรฐานหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิต (Good Manufacturing Practice: GMP) การขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน: มผช.) และมาตรฐานอื่น ๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายและการตลาด ทั้งออฟไลน์และออนไลน์ และการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตสมุนไพรท่าทองใหม่²⁰

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตสมุนไพรท่าทองใหม่พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ผลิตภัณฑ์ได้รับการคัดสรรเป็นหนึ่งในตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) ระดับ 4 ดาวของจังหวัดสุราษฎร์ธานี สร้างรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่มและชุมชนกว่า 500,000 บาทต่อปี และมีการขยายตลาดไปสู่ตลาดต่างประเทศผ่านนักท่องเที่ยว²¹

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการนี้ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน การบูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาควิชาการ ภาครัฐ และภาคประชาชน การประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และ

¹⁹ ฐานข้อมูลส่งเสริมและยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP, “เครื่องดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ,” 2563, <http://otop.dss.go.th/index.php/en/home/26-interesting-articles/149-2017-08-31-04-21-27>, สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565.

²⁰ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, รายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสมุนไพรท้องถิ่น ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (สุราษฎร์ธานี: สถาบันวิจัยและพัฒนา, 2564), 25-30.

²¹ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี, รายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประจำปี พ.ศ. 2565 (สุราษฎร์ธานี: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2565), 40-45.

เทคโนโลยีในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในทุกมิติ (การผลิต การบริหารจัดการ การตลาด การเงินและบัญชี) และการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและมีวิสัยทัศน์²²

5.3 โครงการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ร่วมกับเทศบาลตำบลน้ำปาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้ดำเนินโครงการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่นของพื้นที่ ได้แก่ วัฒนธรรมไทยพวน ไทยลื้อ และไทยลาว ตลอดจนป่าชุมชนและแหล่งน้ำธรรมชาติ²³

กิจกรรมหลักของโครงการประกอบด้วยการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างจังหวัด การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและชุมชน และการพัฒนาช่องทางการตลาดและประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน เน้นการนำเสนอจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรม สินค้าและบริการ²⁴

การดำเนินงานใช้รูปแบบความร่วมมือแบบเบญจภาคี ซึ่งประกอบด้วยภาควิชาการ (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์) ภาครัฐ (เทศบาลตำบลน้ำปาดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง) ภาคเอกชน (ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว) ภาคประชาสังคม (กลุ่มวิสาหกิจชุมชน) และภาคประชาชน โดยมหาวิทยาลัยทำหน้าที่วิจัยและสร้างองค์ความรู้ เทศบาลสนับสนุนงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนภาคีอื่น ๆ ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมตามบทบาทของตน²⁵

ผลความสำเร็จของโครงการเห็นได้จากการเกิด "เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลน้ำปาด" ที่มีการบริหารจัดการโดยชุมชนอย่างเป็นระบบ มีฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชนในรูปแบบดิจิทัล มีเส้นทางท่องเที่ยว 3 เส้นทางที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมและธรรมชาติ มีผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น และมีการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนที่มีรายได้หมุนเวียนกว่า 1.2 ล้านบาทต่อปี²⁶

ความสำเร็จนี้เกิดจากปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การมีกลไกการบริหารจัดการร่วมกันในรูปแบบคณะกรรมการที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน ประกอบด้วย ตัวแทนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและกลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการท้องถิ่น

²² กรมการพัฒนาชุมชน, *การพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ในยุค New Normal* (กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน, 2564), 15.

²³ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, *รายงานโครงการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ตำบลน้ำปาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์* (อุดรดิตถ์: ศูนย์บูรณาการงานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น, 2563), 30-32.

²⁴ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.), “ชวนเที่ยวเชื่อมโยง สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน,” 2563, <https://www.dasta.or.th/th/article/356>, สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565.

²⁵ กรมการท่องเที่ยว, *รายงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนประจำปี 2564* (กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564), 20-25.

²⁶ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุดรดิตถ์, *รายงานสถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์ ประจำปี 2564* (อุดรดิตถ์: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564), 35-40.

หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และองค์กรเอกชนในพื้นที่ การใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ที่เน้นการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและการตลาด และการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชนอย่างทั่วถึง ทั้งยังช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน²⁷

6. แนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์เชิงบูรณาการในอนาคต

6.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

การพัฒนานโยบายที่ชัดเจน ต่อเนื่อง และสอดคล้องกันระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของความร่วมมือ โดยมีแนวทางสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ร่วมกัน และการสร้างกลไกการขับเคลื่อนนโยบายที่มีประสิทธิภาพ

6.2 รูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสม

การพัฒนารูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความยั่งยืน โดยมีแนวทางสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การพัฒนาความร่วมมือแบบหุ้นส่วน (Partnership) ที่มีความเท่าเทียมกัน และการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือแบบบูรณาการที่ประกอบด้วยภาคีเครือข่ายที่หลากหลาย

6.3 กลไกการประสานงานและการบริหารจัดการร่วม

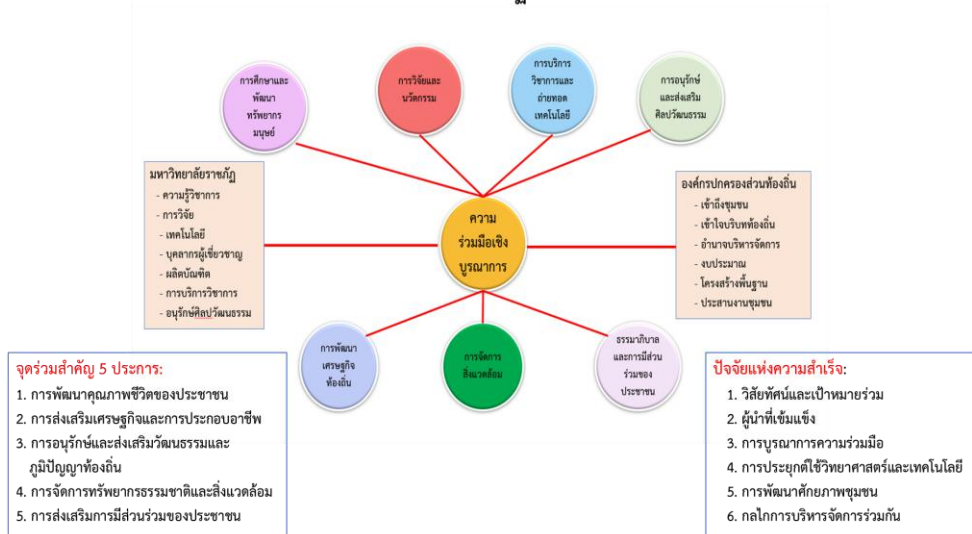
การพัฒนากลไกการประสานงานและการบริหารจัดการร่วมเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของความร่วมมือ โดยมีแนวทางสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การจัดตั้ง "ศูนย์ประสานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น" และการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการร่วมที่ครอบคลุมทั้งการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามและประเมินผล

6.4 การพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จของความร่วมมือ

การพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จเป็นสิ่งสำคัญในการวัดและประเมินผลการดำเนินงาน โดยมีแนวทางสำคัญคือการพัฒนาตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่เกิดขึ้นในชุมชนและท้องถิ่น โดยจำแนกเป็นระดับผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ เพื่อให้การวัดและประเมินผลความสำเร็จของความร่วมมือมีความครอบคลุมและสะท้อนความสำเร็จที่แท้จริง

²⁷ วิทยาลัยบูรณาการศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, “การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์,” 2564, <https://sis.ku.ac.th/en/creative-community-based-tourism/>, สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565.

กรอบมิติสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น



ภาพ 1 กรอบมิติสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ที่มา: สุรัชย์ พรหมพันธุ์ และภิญญาภัค อินอารยธาดา, สังเคราะห์จากแนวคิด Triple Helix Model (Etzkowitz & Leydesdorff, Collaborative Public Management (Agranoff & McGuire), 2567.

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยความร่วมมือนี้ครอบคลุมหลากหลายมิติ ทั้งด้าน การศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การวิจัยและนวัตกรรม การบริการวิชาการ การอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น การจัดการสิ่งแวดล้อม และธรรมาภิบาล ซึ่ง กรณีศึกษาความสำเร็จได้แสดงให้เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือดังกล่าว แม้จะยังมี ข้อจำกัดที่ต้องได้รับการแก้ไข จากการศึกษาที่พบว่าความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพเกิดจาก การบูรณาการศักยภาพที่แตกต่างกันของแต่ละองค์กร โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏมีจุดแข็งด้าน ความรู้ทางวิชาการ การวิจัย และเทคโนโลยี ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจุดแข็งด้านการ เข้าถึงชุมชน ความเข้าใจบริบทท้องถิ่น และอำนาจในการบริหารจัดการ การผสมผสานจุดแข็ง เหล่านี้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน มีความเป็นไปได้ใน การนำไปปฏิบัติ และสามารถขยายผลได้อย่างกว้างขวาง ทั้งยังช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถ ของบุคลากรทั้งสองฝ่าย สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และพัฒนานวัตกรรมที่เกิดจากการ ผสมผสานระหว่างองค์ความรู้วิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพัฒนาความร่วมมือให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนจำเป็นต้องมีการดำเนินการทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ โดยรัฐบาลควรกำหนดยุทธศาสตร์และจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ มหาวิทยาลัยราชภัฏควรปรับโครงสร้างและระบบการทำงานให้เอื้อต่อการบูรณาการความร่วมมือ พัฒนาศักยภาพบุคลากรและนักศึกษา และเน้นการวิจัยที่ตอบสนองความต้องการของพื้นที่ ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้มหาวิทยาลัยเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้พร้อมทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัย และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

การพัฒนาความสัมพันธ์เชิงบูรณาการระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน สอดคล้องกับปรัชญา "สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น" ตามพระราชบัญญัติราชบัณฑิตยสถาน 10 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. รายงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนประจำปี 2564. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564.
- กรมการพัฒนาชุมชน. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ในยุค New Normal. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน, 2564.
- จรัส สุวรรณมาลา. การปกครองที่ดีในบริบทไทย: เจาะใจและกลไกของการพัฒนาประเทศระดับท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561.
- ฐานข้อมูลส่งเสริมและยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP. “เครื่องดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ.” 2563. <http://otop.dss.go.th/index.php/en/home/26-interesting-articles/149-2017-08-31-04-21-27>. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. การปกครองท้องถิ่นไทย: ในความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2553.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. รายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง บ้านห้วยหินลาด ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. เชียงราย: สถาบันความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและอาเซียน, 2563.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. รายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสมุนไพรท้องถิ่น ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: สถาบันวิจัยและพัฒนา, 2564.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์. รายงานโครงการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ตำบลน้ำปาด อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์. อุดรดิตถ์: ศูนย์บูรณาการงานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น, 2563.
- วิทยาลัยบูรณาการศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. “การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์.” 2564. <https://sis.ku.ac.th/en/creative-community-based-tourism/>. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์, ประสิทธิ์ เชื้อไทย, และสุรัชย์ โชติรัตน์. การศึกษาและรวบรวมตัวอย่างการบริหารจัดการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชน. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2557.
- ศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์ และอัญญา ณ ระนอง. “ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนใต้.” 2563. <https://journal.oas.psu.ac.th/index.php/asj/article/view/1548>. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565.

- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุดรดิตถ์. รายงานสถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์ ประจำปี 2564. อุดรดิตถ์: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2560.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. รายงานผลการดำเนินงานยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปี 2564. กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563.
- สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ. พระราโชบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2562.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี. รายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประจำปี พ.ศ. 2565. สุราษฎร์ธานี: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.). “ชวนเที่ยวเชื่อมโยงสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน.” 2563. <https://www.dasta.or.th/th/article/356>. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565.
- Beaulieu, M., Breton, M., and Brousselle, A. "Conceptualizing 20 years of engaged scholarship: A scoping review." *PLOS ONE* 13, No.2 (February 2018): e0193201.
- Brinkerhoff, J. M. "Government-nonprofit partnership: A defining framework." *Public Administration and Development* 22, No.1 (March 2002): 19-30.
- Cohen, J. M., and Uphoff, N. T. "Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity." *World Development* 8, No.3 (March 1980): 213-235.
- Etzkowitz, H., and Leydesdorff, L. "The dynamics of innovation: From national systems and "Mode 2" to a triple helix of university-industry-government relations." *Research Policy* 29, No.2 (February 2000): 109-123.
- Keast, R., Mandell, M. P., Brown, K., and Woolcock, G., "Network structures: Working differently and changing expectations." *Public Administration Review* 64, No.3 (May 2004): 363-371.

- Rondinelli, D.A., Nellis, J.R., and Cheema, G.S. *Decentralization in developing countries: A review of recent experience*. Washington, D.C.: The World Bank, 1983.
- Sandy, M., and Holland, B. A. "Different Worlds and Common Ground: Community Partner Perspectives on Campus-Community Partnerships." *Michigan Journal of Community Service Learning* 13, No.1 (November 2006): 30-43.
- Trencher, G., Yarime, M., McCormick, K. B., Doll, C. N., and Kraines, S. B. "Beyond the third mission: Exploring the emerging university function of co-creation for sustainability." *Science and Public Policy* 41, No.2 (April 2014): 151-179, <https://doi.org/10.1093/scipol/sct044>, accessed June 15, 2018.
- Vallaes, F. "University social responsibility: A mature and responsible definition." in *Higher Education in the World 5*, ed. GUNI. Barcelona: GUNI, 2014.